μειοῖ ὅτι ὁ Πλάτων ὑπονοεῖ τὸν Ἡρόδοτον VI 86 «*ἀπὸ τοῦ δοθέντος χρησμοῦ Γλαύκῳ τῷ Λάκωνι*». Ἡ αἱ ὑπὸ ἑτέρων ἑρμηνευτῶν διδόμεναι ἐνδείξεις ὅτι ὑπονοεῖται τὸ ὑπὸ Ἡσ. Ἔργ. καὶ Ἡμ. 280 «*ἀνδρὸς εὐόρκου γενεὰ μετόπισθεν ἀμείνων*» καὶ τὸ τοῦ Τυρταίου 10. 29 «*καὶ τύμβος καὶ παῖδες ἐν ἀνθρώποισ' ἀρίσημοι καὶ παίδων παῖδες καὶ γένος ἐξοπίσω*». Τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ εἰς πολλὰς περιπτώσεις καὶ δὴ καὶ ἐν 583 b «*τῶν σοφῶν τινος ἀκηκοέναι*», ἔνθα τὸ σχόλιον «ἴσως νοοῦνται οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ὀρφικῆς καὶ Πυθαγορείου ἠθικῆς». Φυσικὰ ἄλλοι συσχετίσαντες τὰ ἐν Φιλήβ. 44 B ὑπενόησαν τὸν Ἀντισθένη, ἄλλοι τὸν Δημόκριτον καὶ ὁ Wilamowitz τὸν ἴδιον τὸν Πλάτωνα. Ἀλλὰ ὁ ἐκδότης ῥητῶς δηλοῖ ὅτι ἀπεφεύχθη κατὰ σύστημα ὁ εὐρὺς σχολιασμός, ὀρθῶς δέ, διότι τὰ σχόλια εἰς ἔκτασιν δὲν ἔχουν πέρας. Δέον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων ἔχουν δοθῆ αἱ οὐσιωδέστεραι πληροφορίαι πρὸς κατατόπισμὸν τοῦ μελετητοῦ.

Ἡ διαίρεσις τοῦ ἔργου ἐγένετο κατὰ τὴν γενικῶς κρατήσασαν ἀντίληψιν εἰς πέντε κύρια μέρη ἐντὸς τῶν ὁποίων κατανέμονται ἀσχέτως τῶν 10 βιβλίων τὰ κύρια κεφάλαια ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου. Καὶ πρὸς μὲν τὴν γενικὴν κατατόπισιν τοῦ ἀναγνώστου ἡ κατὰ κεφάλαια ἀναγραφὴ τῶν περιεχομένων τοῦ ἔργου καταχωρίζεται εἰς τὰς σελ. XIII—XIV, πρὸς εἰδικωτέραν δὲ ἐνημέρωσιν τοῦ μελετητοῦ παρατίθενται ἐπιγραφαὶ ἐξαγγέλλουσαι καθ' ἕκαστον κεφάλαιον τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἀριθμούμεναι κατὰ τὸ ταξινομικὸν δεκαδικὸν νεωτερικὸν σύστημα κατατοπίζουν τὸν ἀναγνώστην περὶ τῶν περιεχομένων καὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως ἑκάστου κεφαλαίου εἰς τὸ γενικὸν πλαίσιον τοῦ διαλόγου.

Ἡ σύζευξις ἐκλεκτοῦ κειμένου καὶ ἀρίστης ἑρμηνείας δι' ἐπιτυχοῦς προσαρμογῆς, ἡ εὔστοχος ἐκλογὴ τῶν ἑρμηνευτικῶν παρατηρήσεων ἐπαρκῶν διὰ τὸν προσανατολισμὸν τοῦ μελετητοῦ καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ταξινομικῶς διάρθρωσις τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἐπὶ μέρους νοημάτων τοῦ ἔργου καθιστοῦν τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν τῆς «Πολιτείας» ἐξόχως χρήσιμον.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

***

ARIADNA CAMARIANO—CIORAN, **Academiile domnesti din Bucuresti si Iasi (Αἱ αὐθεντικαὶ—ἡγεμονικαὶ—Ἀκαδημίαι τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τοῦ Ἰασίου),** Institutul de studii sud—est europene «Biblioteca istorica» XXVIII, Ἔκδ. Ἀκαδ. Βουκουρεστίου 1971, σχ 8 σ. 328 – Κατὰ μετάφρασιν καὶ περίληψιν **Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου** ἐν τῇ ἐκδ. τοῦ Ἱδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, Τμῆμα Ρουμανικόν, «Δελτίον Ρουμανικῆς Βιβλιογραφίας», ἔτος Δ'—τεῦχος 6, Θεσσαλονίκη 1972, σχ. 8, σελ. 158.

Τὸ ἐν περιλήψει ἀποδιδόμενον ἐκ τῆς Ρουμανικῆς ὑπὸ τῆς Μαρίας Γ. Παπαγεωργίου βιβλίον τῆς A. Camariano—Cioran περιέχει συγκεντρωμένα πολυάριθμα στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν Ἑλλήνων Διδασκάλων τοῦ Γένους ἐν τῷ χώρῳ τῶν Παραδουναβίων ἡγεμονιῶν, εἰς τὴν μόρφωσιν, τὴν σταδιοδρομίαν αὐτῶν καὶ τὰ πολιτιστικά των ἐπιτεύγματα. Ὅσα περιλαμβάνονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελοῦν ἁπλῶς ἕνα κεφάλαιον τῆς ἐκπαιδευτικῆς δραστηριότητος τοῦ Ἔθνους μας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, κεφάλαιον ἐξεικονίζον ὑπέροχον

πολιτιστικὴν προσπάθειαν καὶ ἀποτελέσματα πλούσια διά τε τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ δι' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς.

Ἡ Ρουμανὶς συγγραφεὺς στηρίζεται εἰς ἐκτενῆ βιβλιογραφίαν ῥουμανικήν, ἑλληνικὴν καὶ διεθνῆ καὶ εἰς ἐπιμελῆ διερεύνησιν τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν Ἀκαδημιῶν, τῶν μονῶν καὶ τῶν παλαιῶν σχολῶν τῆς Ρουμανίας, ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν ὁποίων ἠδυνήθη νὰ συμπεράνῃ περὶ τῆς συγγραφικῆς δραστηριότητος τῶν καθηγητῶν τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ περὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τοῦ προγράμματος καὶ τῶν μεθόδων διδασκαλίας. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἡ συγγραφεὺς καταλήγει εἰς ἴδια συμπεράσματα, πολλάκις ἀντικρούουσα καὶ ἐπανορθοῦσα πλημμελεῖς ἀντιλήψεις προηγουμένας ἐν σχέσει πρὸς θέματα συναφῆ πρὸς τὴν Ἐκπαίδευσιν, τὸν ῥόλον τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰς σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Ρουμάνων. Τὰ συμπεράσματά της ἐξαίρουν τὴν ἀμεροληψίαν καὶ τὴν παμβαλκανικὴν ἀντίληψιν τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων.

Ἐκ τῶν πλέον ἀξιοσημειώτων πληροφοριῶν τῆς συγγραφέως μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὡρισμένας, αἵτινες σχετίζονται μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸν ἐκπολιτιστικὸν ῥόλον τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Ἐν πρώτοις δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἶναι πλάνη νὰ πιστεύεται ὅτι ἡ ἄνθησις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εἰς τὴν Ρουμανίαν ὀφείλεται εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων. Τοὐναντίον ἡ σ. ἀποδεικνύει ὅτι ἡ χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ρουμανίαν ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰ., ἐνῷ πρὸ ταύτης ἐχρησιμοποιεῖτο ἐκτὸς τῆς Ρουμανικῆς καὶ ἡ Σλαβική. Αἰτία ἦτο τὸ θρησκευτικὸν παμβαλκανικὸν μέτωπον τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ ὄργανον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων καὶ τῆς Πύλης ἐναντίον τοῦ καθολικοῦ μετώπου, οὗ ὄργανον ἦτο ἡ Λατινική. Τὰ λειτουργικὰ βιβλία καὶ πλεῖστα ἀπολογητικὰ καὶ ἀντιρρητικὰ κατὰ τῶν καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων ἦσαν γραμμένα ἑλληνιστὶ ὑπὸ Ἑλλήνων κληρικῶν.

Εἰς τὰ ἱδρυθέντα ἐν Ρουμανίᾳ σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδασκον Ἕλληνες διδάσκαλοι, γλῶσσα τῆς παιδείας ἦτο ἡ Ἑλληνική. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1693 ἱδρυθεῖσα Ἀκαδημία τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ἀπὸ 1707 ἡ Ἀκαδημία τοῦ Ἰασίου εἶχον Ἕλληνας διδασκάλους διδάσκοντας ἑλληνιστὶ μὲ βιβλία ἑλληνιστὶ γεγραμμένα. Οὐχ ἧττον οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες ἐφρόντισαν καὶ διὰ τὴν ἵδρυσιν σχολείων κατωτέρων χρησιμοποιούντων τὴν ῥουμανικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν μετάφρασιν ὠφελίμων βιβλίων ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Ρουμανικήν. Ἐκ τῶν στατιστικῶν στοιχείων ἀποδεικνύεται ὅτι πρὸ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων ἐξεδίδοντο πολὺ περισσότερα βιβλία ἑλληνιστί, ἐνῷ ἐπ' αὐτῶν τὰ εἰς τὴν ῥουμανικὴν ἐκδιδόμενα βιβλία ἦσαν πολὺ περισσότερα τῶν Ἑλληνικῶν.

Ἡ κυριαρχία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰς Ἀκαδημίας καὶ τὰ ἀνώτερα σχολεῖα διήρκεσε μέχρι τοῦ 1817, ὅτε εἰς τὴν Νέαν Σχολὴν ἐχρησιμοποιήθη ἡ ῥουμανικὴ γλῶσσα, μετὰ δὲ τὸ 1821, ὅτε κατηργήθησαν αἱ Ἀκαδημίαι ὡς ἑστίαι πνεύματος ἐπαναστατικοῦ, εἰς τὰ ῥουμανικὰ σχολεῖα ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς γλῶσσα τῆς διδασκαλίας ἡ ῥουμανική, ἐνῷ παραλλήλως ἐδιδάσκετο καὶ ἡ Ἑλληνική, ἀρχαία καὶ νέα, ὡς τοῦτο ἐγίνετο ὁμοίως καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ. Καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τῆς Τουρκοκρατίας ἡ ἐπικράτησις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς γλώσσης τῆς παιδείας εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ εἰς ὅλον τὸν βαλκανικὸν χῶρον ὠφείλετο οὐ μόνον εἰς λόγους θρησκευτικούς, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ Ἑλληνικὴ ἦτο ἡ γλῶσσα τοῦ ἐμπορίου εἰς τὰ Βαλκάνια, δὲν ἐθεωρεῖτο δέ τις μορφωμένος, ἐὰν ἠγνόει τὴν Ἑλληνικήν.

Ἡ σ. παρουσιάζει μὲ συστηματικότητα τὸ ἔργον τῶν ἡγεμονικῶν Ἀκαδημιῶν Βουκουρεστίου καὶ Ἰασίου κατὰ τὴν ἵδρυσίν των καὶ κατὰ τὰς περιόδους τῶν ἐπανειλημμένων μεταρρυθμίσεών των. Ἐπὶ σειρὰν ἀδιάλειπτον τεσσάρων

γενεῶν ἐδίδαξαν ἐκεῖ οἱ ἐπιφανέστεροι Ἕλληνες διδάσκαλοι, τῶν ὁποίων ἡ ἅμιλλα ἐν ταῖς δύο Ἀκαδημίαις συνετέλεσεν, ὥστε ἡ διδομένη εἰς αὐτὰς παιδεία νὰ εἶναι ἰσότιμος πρὸς τὴν ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης παρεχομένην κατὰ τὰς κρίσεις τὰς δημοσιευομένας εἰς τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» καὶ ἄλλα σύγχρονα περιοδικά. Εἰς τὴν Ρουμανίαν κατέφευγον ὅλοι οἱ φυγάδες Ἕλληνες, ἐκ τούτων δὲ οἱ λόγιοι οἱ ἔχοντες καὶ δυτικὴν παιδείαν ἀπετέλεσαν τὰ στελέχη τῶν δύο Ἀκαδημιῶν. Πλεῖστοι ἐκ τούτων ἦσαν ὑψίστης στάθμης ὡς ὁ Νεόφ. Δούκας, ὁ Κομμητᾶς, ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, ὁ Βαρδαλάχος, ὁ Βενιαμὶν Λέσβιος εἰς Βουκουρέστιον καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, Ν. Ζερτζούλης, Ἰώσηπος Μοισιόδαξ, Δανιὴλ Φιλιππίδης, Δ. Γοβδελᾶς, Στέφ. Δούγκας εἰς τὸ Ἰάσιον.

Ἡ διδασκαλία εἰς τὰς δύο Ἀκαδημίας κατὰ μὲν τὸ α' 1/2 τοῦ ΙΗ' αἰ. ὑπῆρξε συντηρητικὴ γινομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀριστοτελικῶν διασκευῶν τοῦ Θεοφίλου Κορυδαλλέως, ἐν αἷς οὗτος ἐν τούτοις εἶχεν ἐγκαταπλέξει ἰδίας προοδευτικὰς ἀντιλήψεις (ὡς γνωστὸν οὗτος ἐπίσκοπος ὢν Ναυπάκτου καθῃρέθη λόγῳ τῶν ἰδεῶν του). Κατὰ τὸ β' ἥμισυ ὅμως πάντες οἱ καθηγηταὶ τῶν Ἀκαδημιῶν κεκτημένοι δυτικὴν μόρφωσιν, καίτοι κατὰ τὸ πλεῖστον κληρικοί, μετέφερον εἰς τὴν διδασκαλίαν των ἰδέας τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῶν νέων ἐπιστημονικῶν ἀντιλήψεων, διὸ καὶ πάντες σχεδὸν κατηγορήθησαν ἐπὶ ἀθεΐᾳ. Σημειωτέον ὅτι ἡ Ἐκκλησία μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δὲν ἀνεγνώριζε τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Κοπερνίκου, Γαλλιλαίου καὶ Νεύτωνος περὶ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος καὶ τοὺς ἀποδεχομένους αὐτὰς ἐδίωκεν ἐπὶ ἀθεΐᾳ.

Κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰ. ἐδιδάσκοντο παραλλήλως πρὸς τὴν Γραμματικὴν καὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς συστηματικῶς καὶ τὰ Μαθηματικά, ἡ Λογική, Φυσική, Κοσμογραφία, Ψυχολογία, Μεταφυσική, Ἠθικὴ—κατὰ τὰ Ἀριστοτελικά: Ὄργανον—Φυσικὴ ἀκρόασις—Περὶ Οὐρανοῦ—Περὶ Ψυχῆς—Μετὰ τὰ Φυσικὰ—Ἠθικά). Ὅμως τώρα ἡ διδασκαλία τῆς Φιλοσοφίας ἐξέρχεται τῶν πλαισίων τῆς διασκευῆς τοῦ Κορυδαλλέως, τῆς δεσποζούσης εἰς τὸν Ἀνατολικὸν κόσμον, καὶ γίνεται μὲ δυτικὰς ἀντιλήψεις, δηλ. μὲ στοιχεῖα Πειραματικῆς Φυσικῆς, Χημείας, Ἀστρονομίας κατὰ τὰ δυτικὰ ἐγχειρίδια καὶ τὰς ἰδέας τοῦ Καρτεσίου, Μαλεβραγχίου, Ρουσσώ. Διδάσκεται ἐπίσης ἡ Ἱστορία, τὸ Δίκαιον, ἡ Γεωγραφία, αἱ ξέναι γλῶσσαι (Λατινική, Γαλλική, Γερμανική, Ρωσική, Ἰταλική, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχον κατάλληλοι διδάσκοντες) καὶ ἡ Ἰατρικὴ κατά τινας περιόδους. Θεολογία οὐδόλως ἐδιδάσκετο.

Ἐκ τῆς διδασκαλίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικῶν ἀντιλήψεων αἱ ἰδέαι τοῦ διαφωτισμοῦ διεπότισαν τὴν σύγχρονον κοινωνίαν καὶ δεδομένου ὅτι αἱ Ἀκαδημίαι εἶχον παμβαλκανικὸν χαρακτῆρα δεχόμεναι μαθητὰς Ρουμάνους, Σέρβους, Βουλγάρους, Ἀλβανοὺς καὶ πρὸ πάντων Ἕλληνας ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, οἱ λαοὶ τῆς Βαλκανικῆς ἐφρονηματίζοντο μὲ πνεῦμα ἐπαναστατικόν, πατριωτικὸν καὶ ἐδέχοντο ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς των συνειδήσεως, ἥτις μέχρι τοῦ 1821 ἦτο «παμβαλκανική».

Ἡ σ. μελετήσασα τὰ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις ἀποκείμενα ἔντυπα καὶ χειρόγραφα βιβλία κρίνει ὅτι τὰ ἐγχειρίδια τῆς ἐποχῆς ἐν μεταφράσει ἢ πρωτότυπα ἦσαν προοδευτικὰ καὶ προδίδουν διδασκαλίαν δυτικῆς στάθμης. Ἐπίσης ἐξακριβώνει ὅτι νέαι παιδαγωγικαὶ ἰδέαι διεῖπον τοὺς διδασκάλους τῶν Ἀκαδημιῶν, οἵτινες ἐδίδασκον μεθοδικῶς.

Ὡς σημαντικὸν μεθοδικὸν ἐπίτευγμα σημειώνει ἡ σ. τὸ γεγονὸς ὅτι κατηργήθη ἡ μέθοδος τῆς ψυχαγωγίας ἀντικατασταθεῖσα μὲ τὴν μονολεκτικὴν ἑρμηνείαν. Ἕτερον ἐπίτευγμα εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς διὰ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ὡς μέσου διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων. Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν Ἰώση-

πον Μοισιόδακα, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς καθηγητὰς Νεόφ. Καυσοκαλυβίτην, Γρηγ. Κωνσταντᾶν, Δημ. Φωτιάδην—Κ. Καταρτζῆν, Βαρδαλάχον κ.ἄ.

Ἡ ἔρις τῶν Ἑλλήνων καθηγητῶν ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ὡς μέσου διδασκαλίας, ἵνα οἱ μαθηταὶ κατανοοῦν εὐχερέστερον τὰ διδακτέα ἀντικείμενα, ὑπῆρξε κεφαλαιώδους σημασίας, διότι οἱ ἄλλοι Βαλκανικοὶ λαοὶ καθωδηγήθησαν ἐντεῦθεν νὰ καθιερώσρυν τὴν ἐθνικήν των γλῶσσαν εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν σχολεῖα ὡς μέσον διδασκαλίας ἀντὶ τῆς Ἑλληνικῆς, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίουν μέχρι τῶν πρώτων δεκαετιῶν τοῦ ΙΘ' αἰ. Ἔκτοτε ἡ διδασκαλία, τὰ ἀντικείμενα αὐτῆς καὶ αἱ μέθοδοι παρέμειναν τὰ αὐτὰ εἰς τὰς ἐθνικὰς γλώσσας, μὲ ἀλλαγὴν ἁπλῶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἡ φήμη τῶν Ἀκαδημιῶν ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ἡ πνευματική τῶν ἀκτινοβολία ἔντονος. Ὁ χαρακτὴρ τῆς ἐν αὐταῖς μορφώσεως διὰ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἦτο παμβαλκανικός. Ἀρχικῶς οἱ διδάσκαλοί των προσελαμβάνοντο ἐκ τῶν σπουδασάντων εἰς τὰς Σχολὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, βραδύτερον ὅμως οἱ νέοι ἤρχοντο χάριν σπουδῶν εἰς τὰς ἐν Ρουμανίᾳ Ἀκαδημίας. Διὰ τοὺς ἐπιμελεῖς νέους εἶχον καθιερωθῆ ὑποτροφίαι σπουδῶν ἐν ταῖς Ἀκαδημίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, πάντοτε ὅμως κατόπιν διαγωνισμοῦ.

Αἱ Ἀκαδημίαι τῶν αὐθεντῶν τῆς Μολδοβλαχίας διὰ τῆς παιδείας εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπέβησαν παιδευτήριον ὅλων τῶν Βαλκανικῶν λαῶν. Οἱ ἀπόφοιτοί των ὑπῆρξαν διδάσκαλοι εἰς ὁλόκληρον τὸν χῶρον τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ρουμᾶνοι παιδευθέντες εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ταῦτα Ἐκπαιδευτήρια μετέφρασαν, ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς κυρίως, ἀπειράριθμα ἔργα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φιλολογίας, τῆς χριστιανικῆς λατρείας, τῆς παγκοσμίου ποικίλης φιλολογίας, τῶν Ἐπιστημῶν, τῆς φιλοσοφίας, τοῦ θεάτρου κλπ. καὶ εἰσήγαγον εἰς τὸν ρουμανικὸν λαὸν ποικιλίαν ἰδεῶν καὶ γνῶσιν μορφῶν νέων τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Ἐπιφανεῖς Ρουμᾶνοι ἐχρησιμοποίησαν τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὰ συγγράμματά των, ὡς γλῶσσαν Ἐπιστήμης, ὡς ἐν τῇ Δύσει οἱ ἐπιφανεῖς Γάλλοι, Γερμανοὶ ἢ Ἄγγλοι μετεχειρίζοντο τὴν Λατινικήν. Ἔγκριτοι δὲ Ρουμᾶνοι καὶ Βούλγαροι ὁμολογοῦν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παιδείαν ἐν ταῖς αὐθεντικαῖς Ἀκαδημίαις, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε τοὺς φορεῖς πολιτιστικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς κινήσεως καὶ προόδου εἰς τὰς πατρίδας των.

Ἡ ἀναλυτικὴ ἔκθεσις τῆς λειτουργίας τῶν αὐθεντικῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Μολδοβλαχίας μὲ τὴν ἐπισκόπησιν τῶν διδαξάντων προσώπων, τῶν μεθόδων, τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ ἐν γένει ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου καὶ τῆς ἀκτινοβολίας των παρέχει ἐναργῆ εἰκόνα τῆς ἐν τῇ ξένῃ ἑστίας τῆς ἐξορίστου ἐκ τῶν οἰκείων τόπων Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ τῆς εὐεργετικῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ βαλκανικοῦ χώρου καὶ γενικώτερον τοῦ χώρου εἰς ὃν ἐξετείνετο ἡ Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία. Ἡ ἐξονυχιστικὴ τοῦ θέματος σπουδὴ ὑπὸ τῆς συγγραφέως συντελεῖ εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν ἐσφαλμένων τινῶν ἀντιλήψεων ὡς πρὸς τὴν ἀμερόληπτον πολιτικὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθείας περὶ τοῦ πραγματικοῦ ρόλου τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐν Ρουμανίᾳ, δηλαδὴ ὅτι αὕτη μὲ ἀπηλλαγμένην ἐθνικῆς προκαταλήψεως ἐπιστημονικὴν καὶ παιδαγωγικὴν δραστηριότητα ἐφώτισεν ὡς ἀδελφοὺς ὅλους τοὺς βαλκανικοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἐφρονημάτισε καὶ τοὺς ἐδίδαξε νὰ εὕρῃ ἕκαστος κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἐθνικήν του ἀποκατάστασιν καὶ τὴν κοινωνικήν του πρόοδον. Εἶναι τόσον διαφωτιστικὸν διὰ τὴν δρᾶσιν τῶν Διδασκάλων τοῦ Γένους εἰς τὴν φιλόξενον γῆν τῆς Μολδοβλαχίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ τὴν μεγίστην αὐτῆς ἀκτινοβολίαν καὶ ἀποτελεσματικότητα τὸ βιβλίον τοῦτο, ὥστε δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ εὐχηθῇ τις

ὅπως τὸ ἀναγνώσουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοί. Εὐχαριστίαι ὀφείλονται ἐπίσης εἰς τὴν ἄριστα ἀποδώσασαν τὰ κύρια σημεῖα τοῦ βιβλίου εἰς τὴν γλῶσσάν μας Μαρίαν Γ. Παπαγεωργίου. Τοιαῦτα ἔργα οὐ μόνον ἐξυπηρετοῦν τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ συντείνουν εἰς τὴν ἀλληλεκτίμησιν καὶ ἀλληλεγγύην τῶν βαλκανικῶν λαῶν.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

***

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ, **Γενικὴ Διδακτική**, ἐπιμελείᾳ Π. Ε. Γιαννακοπούλου. Ἐκδόσεις Δημ. Ν. Παπαδήμα, Ἀθῆναι 1972, σχ. 8 σελ. 531.

Ἡ Γενικὴ Διδακτικὴ εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ μεταθανάτια ἔργα τοῦ πολυγραφωτάτου καὶ σοφωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ ἀνδρὸς Κ. Δ. Γεωργούλη, πολυτιμότατον δὲ καὶ ὠφελιμώτατον διὰ τοὺς διδασκάλους παντὸς βαθμοῦ καὶ πάσης εἰδικότητος, μᾶλλον εἰπεῖν ἀπαραίτητον. Πεντηκονταετὴς πεῖρα διδακτική, ἐν ᾗ εἰκοσιπενταετὴς ὁδηγητικὴ ἐν τῷ Διδασκαλείῳ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ὁλοκληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς συγγραφῆς τῆς Γενικῆς Διδακτικῆς, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις ζῶν δὲν ἐξέδωκεν, ἴσως διότι ἤθελε νὰ τὸ συνεκδώσῃ μὲ πλῆθος ἄλλο σχεδὸν ἑτοίμων παιδαγωγικῶν ἐργασιῶν του, ὡς τῆς Μεθοδολογίας τῶν πνευματικῶν Ἐπιστημῶν, τῆς Εἰδικῆς Διδακτικῆς, τῆς Γενικῆς Παιδαγωγικῆς καὶ ἄλλων ἀκόμη, τὰ ὁποῖα διαρκῶς ἐκτένιζεν, ἀλλὰ δὲν ἀπεφάσιζε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς ἐκδότας, διότι παρενετίθεντο καὶ αἱ πολύπλευροι πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις συγγραφαὶ καὶ πνευματικαί του δραστηριότητες.

Ἡ Γενικὴ Διδακτική, ἥτις ἀποτελεῖ κυρίως τὴν πέμπτην συμπεπληρωμένην διαμόρφωσιν τοῦ συγγράμματος τούτου, παρουσιάζει τὸ καταστάλλαγμα τῆς ἐπὶ εἰκοσιπέντε ἔτη διδασκαλίας αὐτῆς ὑπὸ ἑνὸς ἀνδρός, ὅστις ἐκτὸς τῆς γενικωτάτης αὐτοῦ μορφώσεως καὶ πλουσιωτάτης πείρας ἦτο πάντοτε ἐνήμερος τῆς παγκοσμίου φιλοσοφικῆς, φιλολογικῆς, ἐκπαιδευτικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κινήσεως καὶ ἐπέβλεπεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ καθωδήγει τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰ πρότυπα τοῦ Διδασκαλείου. Οὐδεὶς ἦτο ἁρμοδιώτερος τοῦ Κ. Γεωργούλη νὰ συγγράψῃ τόσον σοφὸν βιβλίον, ὅσον τὸ παρόν, τόσον μεθοδικὸν καὶ τόσον τέλειον.

Δὲν εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο ἕνα τυπικὸν ἐγχειρίδιον. Εἶναι ἕνας ζωντανὸς ὁδηγὸς εἰς τὸ ἔργον τῶν διδασκάλων, τῶν φιλολόγων, μαθηματικῶν, φυσικῶν, θεολόγων καὶ τῶν ἄλλων καθηγητῶν πάσης εἰδικότητος. Εἰσάγει τὸν Διδάσκοντα εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τὸν μυεῖ εἰς τὰ προβλήματα τοῦ διδακτικοῦ του ἔργου παρουσιάζων αὐτὰ εἰς τὴν ἱστορικήν των ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐξέλιξιν, ἀναλύων τὰς βάσεις τοῦ διδακτικοῦ ἔργου γενικῶς, τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἰδέας ποὺ διετυπώθησαν ἑκάστοτε διὰ τὴν ἀγωγήν, διὰ τὴν διδακτικὴν ὕλην, διὰ τοὺς τρόπους τῆς διδασκαλίας καὶ δι' ἕκαστον εἶδος διδακτικῆς ἐνεργείας καὶ θέτων ὑπὸ κρίσιν τὰς ἰδέας αὐτάς. Ὅλαι αἱ μέθοδοι καὶ αἱ θεωρίαι ὅσαι διετυπώθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας καὶ κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀμερικήν, τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ ῥεύματα καὶ αἱ νεωτερικαὶ ἰδέαι ἐκτίθενται ἀναλυτικῶς, συζητοῦνται καὶ κρίνονται θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς. Δὲν εἶναι δὲ μόνα τὰ ἐν τῇ ξένῃ ῥεύματα ἰδεῶν ποὺ ἀντιμετωπίζονται εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ἐν τῇ ἰδικῇ μας χώρᾳ σχετικὴ κίνησις. Φιλόλογος, φιλόσοφος, παιδαγώγὸς ὁ Κ.Δ.Γ. μεγάλης ὁλκῆς ἦτο συγχρόνως καὶ εὐρυτάτης μαθηματικῆς μορφώσεως καὶ θεολογικῆς, ὡς δεικνύουν καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐγκυκλοπαιδείαις δημο-